

Themareeks 21-22: Trajecten in het hoger onderwijs

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Studiedag 1 juni 2022
mbo-Ad & Ad-Bachelor

Uitkomsten, constatering, voorstellen...

1 Inleiding

Tijdens de ThemaReeks 21-22 zijn allerlei trajecten aan bod gekomen, kijkend naar het huidige onderwijsstelsel. Het hbo stond vooral centraal, samen met het zoeken naar mogelijkheden om vanuit het mbo, havo en vwo meer flexibiliteit te kunnen creëren en ook aanpassingen te plegen binnen allerlei leerwegen om de kansen voor jongeren te vergroten.

Er zijn zes online-bijeenkomsten geweest. Van elk ervan is een notitie beschikbaar op onze website. Samen met dit verslag zal op basis van die notities begin oktober een document verschijnen waarin de belangrijkste conclusies en aanbevelingen worden opgenomen. Het is de bedoeling om in januari of februari volgend jaar een tweedaagse te houden teneinde dat document te bespreken en een start te maken voor een volgende ThemaReeks.

In dit verslag gaat het om de zaken die bij een fysieke studiedag op 1 juni jl. aan de orde kwamen en werd gehouden in Amersfoort, in het gebouw van de Hogeschool Utrecht. Het plan om deze bijeenkomst te houden werd geboren toen bleek dat er veel belangstelling bestaat voor de trajecten 'mbo-Ad' en 'Ad-Bachelor'. Deze trajecten werden in de ochtend resp. de middag doorgenomen, om te bezien wat verder met de vormgeving ervan is te doen, mede gelet op de snelle groei van de instroom bij de Ad-opleidingen. Ook de stijgende belangstelling vanuit het mbo is relevant, zeker als mbo'ers op die wijze ook een Bachelor kunnen behalen via de 2+2-constructie.

2 Opzet

We gaan hieronder in op hetgeen op tafel werd gelegd, per dagdeel. Vervolgens wordt afgesloten met een aantal stukken uit de notitie die vooraf aan de studiedag is verspreid, op een aantal punten aangevuld met hetgeen op 1 juni naar voren kwam.

De Powerpoint-presentatie die gedurende de dag is gebruikt, is naast dit verslag op de website te vinden (www.leidoacademy.nl/activiteiten - in de linkerkolom).

3 Ochtend: Traject MBO-Ad

Er is een groep aanwezig met een interessante mix als het gaat om de achtergrond: mbo, hbo en private organisaties die samenwerken met het mbo-veld. Ook de functies zijn keurig verdeeld, van consultant, adviseur tot coördinator en manager.

3.1 Schoten voor de boeg...

Bij de voorstelronde wordt meteen al een aantal zaken naar voren gebracht die duidelijk spelen bij het vormgeven van het traject mbo-Ad:

- Hoewel de Ad al in 2006 is ingevoerd en de belangstelling sterk aan het groeien is, hebben nog veel hogescholen en dus daarmee hun 'werknemers' nog weinig ervaring met Ad, om alle zaken die zich nu voordoen, te 'tackelen'. Er is dus flink wat werk aan de winkel, ook in de landelijke netwerken.

- Er bestaan zeker hoge verwachtingen van de Ad omdat voor mbo'ers het werk ingewikkelder wordt en dan kan daarbij een vervolgstudie van twee jaren die voortbouwt op de mbo-4-opleiding zonder meer helpen.
- De private sector in het hbo heeft nadrukkelijk interesse in de uitbouw van het Ad-aanbod en dan kijkt men ook naar samenwerking met bekostigde ROC's. Deze constructie moet echter wel zorgvuldig worden ingebed binnen het systeem, gelet op de wet- en regelgeving.
- De Ad-opleidingen zijn sterk gericht op het regionale werkveld, en dat betekent dat er mogelijk kansen zijn om de programma's mede te laten opzetten door organisaties die dit ook doen voor mbo-4.

3.2 Een paar andere ontwikkelingen... en constatering...

In de afgelopen jaren is de belangstelling vanuit het mbo voor de Ad gegroeid. Natuurlijk zijn er nog wel mbo-mensen die hopen dat de Ad ook zelfstandig door een ROC kan worden aangeboden maar dat is een gepasseerd station.

Ad op mbo-locatie

Het is wettelijk zo dat een deel – en zelfs meer dan de helft – van een Ad-opleiding op een mbo-locatie kan worden verzorgd door en namens een hogeschool. Daar zijn wel strenge voorwaarden aan verbonden, en dat maakt het in de praktijk toch lastig om tot een goede samenwerkingsovereenkomst als hogeschool en ROC te komen. Daarom zie je die constructie eigenlijk niet (meer) worden gebruikt.

In plaats ervan komen de hogescholen 'naar de regio's toe' en gaan met Ad-opleidingen in de buurt van mbo-instellingen zitten. Dat kan in een eigen vestigingsplaats maar ook best in de gemeente waar ROC's te vinden zijn. Die trend zal zeker gaan doorzetten in de komende jaren.

Propedeuse niet bij de Ad

Het is helaas zo, zeggen veel mensen, maar de Ad-opleiding kent in formele zin geen propedeuse. Daardoor kan een Ad'er pas na het behalen ervan doorstromen naar een wo-bachelor. De hogeschool kan wel een verklaring afgeven dat je de eerste 60 punten hebt behaald, maar een universiteit hoeft deze niet te accepteren. De vraag is of dit van invloed is op de keuze van een mbo'er die z.s.m. naar de universiteit wil en daarom voor de hbo-bachelor kiest. Maar omdat een wo-masteropleiding pas echt meetelt, kan de mbo'er ook de Ad doen, dan de hbo-bachelor en vervolgens doorgaan naar de universiteit. De kans om niet uit te vallen is dan veel groter.

Investeren in dit traject

Als we mbo en Ad meer op elkaar kunnen gaan afstemmen, moet op niet al te lange termijn de aansluiting zodanig zijn dat de student zo goed en zo snel mogelijk kan presteren in de Ad. Het is een kwestie van een 'flow' die aan de student moet worden aangeboden om van mbo-4 naar de Ad te komen.

De vraag is of het mbo aldus voor diverse groepen een voorbereiding op de Ad wordt en dan ook als de student opgaat voor de Bachelor. Dit gehele traject moet op die keuzes zijn voorbereid om die mbo'ers van dienst te kunnen zijn.

Er speelt uiteraard mee hoe de vraag naar afgestudeerden is, voor mbo-4, Ad en Bachelor, en hoe mbo'ers daarmee rekening houden, kijkend naar baankansen, salaris, ontplooiingsmogelijkheden en dergelijke. Dus investeren in dit traject is ook een kwestie van voeling houden met het werkveld. Op den duur moeten werkgevers tussen de oren krijgen dat hbo-niveau ook niveau 5 omvat en dat die afgestudeerden prima zijn in te zetten, ook als ze willen en kunnen doorgroeien naar niveau 6. Maar er wordt ook geconstateerd dat de huidige, goede mbo-stagiairs een baan aangeboden krijgen en dan vanuit het bedrijf naar het hbo worden gestuurd, zo mogelijk in combinatie met het werk.

Voorwaardelijke toelating mbo'ers

Vanwege de pandemie mochten en mogen ook nu weer mbo-studenten die net niet zijn geslaagd toch aan een hbo-opleiding beginnen. Daarvoor is door het mbo en hbo een format gebouwd, om te bezien of een mbo'er daarvoor in aanmerking komt. De ervaringen zijn nu zeker niet ongunstig, maar deze studenten vragen wel veel aandacht. Ook dat het mbo mag hierbij wat flexibeler zijn, is iets wat wordt geconstateerd.

De vraag is of de opgedane ervaringen aanleiding kunnen zijn om verder te gaan onderzoeken of er een doorlopend traject mbo4 naar de Ad kan komen, met daarbij de mogelijkheid om alvast aan de Ad-opleiding te beginnen.

Het is zeker een optie om dit nader te bezien, zeker als we te maken hebben met mbo'ers met een sterke motivatie. Ze hebben ook vaak veel doorzettingsvermogen en ze zijn gewend om hard te werken. Rekenen en taal vormen wel een probleem, maar door inzet kan dat worden overwonnen, als goed wordt bekeken hoe deze vakken een plek in het traject kunnen krijgen, met behoud van het niveau uiteraard.

Nog wat bijkomende zaken in dat geval...

- Er wordt in het hbo gesleuteld aan het studieadvies, en de norm voor het bindende karakter. Voor de Ad kan dit anders gaan uitvallen dan voor de Bachelor. Hoe, dat kan in het bezien van een doorlopend traject worden meegenomen.
- Als mbo'ers behoren tot specifieke groepen zoals de eersten die van hun familie naar het hbo gaan, kan de Ad een prima startpunt zijn.
- De schuldenproblematiek gaat steeds meer de kop opsteken. Dat is ook voor mbo'ers een punt van aandacht. Met de Ad hoeft er maar twee jaren te worden gestudeerd.

3.3 Wat verdere gedachten ontwikkelen...

Er liggen best veel kansen voor het traject mbo-Ad. Het kan een soort proeftuin worden om te bezien hoe er allerlei scenario's zijn in te bouwen, gekoppeld aan een sterke samenwerking tussen ROC's en hogescholen.

Maar daarbij kan het ook best zo zijn dat allerlei ontwikkelingen en plannen voor het hbo specifiek kunnen worden bezien op de haalbaarheid binnen dit traject, dus een vorm van uitproberen. Dan zal er wel een landelijke onderzoeksgroep moeten komen – denkend aan het convenant dat de VH en de MBO Raad onlangs hebben afgesloten.

Hier dus maar verder een aantal zaken om mee te nemen.

Duale samenwerking

- Het mbo kent de bbl-route en het hbo de duale variant. De Ad lijkt zonder meer interessant voor de koppeling van deze twee type onderwijs.
- Dat betekent dat er misschien een nieuwe variant in de Ad bij kan komen, met een route die alleen voor werkenden is met daarbij een programma dat voor bepaalde groepen op maat kan worden gemaakt. Deze programma's kunnen voortbouwen op wat er in het mbo is gedaan, en tevens kan de student blijven zitten bij het bedrijf waar de bbl-route is en wordt gevolgd. Dat is wat in Engeland een Higher Apprenticeship wordt genoemd.
- Het formuleren van de vraag naar scholing vanuit het werkveld is van groot belang, dus wat de werkgevers daadwerkelijk op een bepaald moment graag zien aan scholing voor hun werknemers. Dat zijn allerlei praktijkvragen die zich zonder meer laten vertalen naar allerlei leeruitkomsten en beroepssituaties. Daarbij zit altijd wel een vaste kern aan leeruitkomsten, te verwerken in een Ad-programma. Uiteraard kunnen ROC's en de SBB hierbij een flinke hand helpen.
- Er zal ook dienen te worden gekeken naar de kosten die worden gemaakt en de tijd die beschikbaar is. Alles dient te worden ondergebracht in een vormgeving die aan de wet voldoet en daar is expertise voor nodig.
- Ook vraagt een dergelijk Higher Apprenticeship om veel begeleiding, maar dat maatwerk heeft niet op studentniveau te worden ingevuld, maar wel op opleidingsniveau.

Een meer marktgerichte en 'commerciële' benadering

- Als we een traject mbo-Ad samen als ROC's en hogescholen meer willen koppelen aan het werkveld, vraagt dat om een andere benadering dan het opzetten van een opleiding op zich. Bedrijven hebben het niet over opleidingen die vier jaren moeten gaan duren, daarvoor is de spanningsboog niet voldoende.
- Een Ad-opleiding duurt dus maar twee jaren en dan zijn er sneller afspraken te maken over de participatie van bedrijven in allerlei eenheden. Ook kan worden bezien of beroepsgerichte certificaten er een plaats in kunnen krijgen.

- Een dergelijk meer 'commercieel' traject, zoals met een Higher Apprenticeship, is iets nieuws, en dan moet er goed worden overlegd met de NVAO, OCW, Inspectie, SBB en andere partijen om te laten zien dat er een gat in de markt mee wordt gevuld.
- Ook moet met de overheid worden overlegd over de bekostiging.

Contacten werkveld

- Het traject kan zich dus onderscheiden door zich goed te richten op het werkveld.
- In het mbo speelt daarbij de SBB een belangrijke rol. De vrijheid van de hogescholen is echter heel groot omdat bij de landelijke hbo-opleidingsoverleggen geen participatie verplicht is met het bedrijfsleven. Ook de werkveldcommissies zijn niet voorgeschreven bij de hbo-opleidingen, al denkt men wel altijd dat dit wel zo is.
- Een interessant punt hierbij is of onder de druk van de regionalisering het hbo zich genoodzaakt ziet om zich ook in de regio te organiseren. Dat kan betekenen dat men samen zoekt naar de kansen voor studenten en afgestudeerden, en ook een beetje de markt gaat verdelen. Dat kan vervolgens een rol gaan spelen voor het traject mbo4-Ad, in allerlei sectoren.
- In de Randstad is op veel plaatsen sprake van overleg tussen mbo en hbo en zal de druk op het moeten samenwerken met het werkveld om afgestudeerden binnen de regio te houden, minder spelen. De student blijft binnen de Randstad. De regionale component speelt hier minder, maar wel wordt er op gewezen dat toch nog veel plekken zijn waarbij men concreet moet samenwerken met het bedrijfsleven om voldoende studenten te kunnen aantrekken.

Nog een paar losse zaken

- Met de opkomst van de zgn. Professional Associate Colleges (zoals dus de RAC en de AAAd) kun je je gaan afvragen of dit een impuls zal gaan geven aan het traject mbo4-Ad. Het kan ook best zijn dat een mbo'er graag de Ad volgt in dezelfde plaats als de Bachelor. Het is niet goed mogelijk daar algemene richtlijnen over te geven of er al beleid op te maken. Maar als in plaatsen waar nu de Ad gebundeld worden aangeboden, ook het aanvullend bachelorprogramma is te doen, zou dat een stevige impuls voor de PAC's zijn.
- Ook kan worden bezien of er toch op een campus een of meer Ad's volledig zijn aan te bieden. Iets om nader te onderzoeken.
- Of er specifieke keuzedelen in het mbo moeten komen die gericht zijn op de Ad, is nog niet duidelijk. Dat komt omdat er zoveel mogelijk wegen open moeten blijven.
- Er worden geen nadere vooropleidingseisen gehanteerd voor mbo-hbo. Aanvullende eisen zijn wel voor bijv. de Pabo. Maar of er nog een keer wel eisen zullen komen, is nog heel onzeker.

4 Middag: traject Ad-Bachelor

Een groot deel van de aanwezigen woont de gehele dag bij, dus bij een aantal onderwerpen wordt ook voortgebouwd hetgeen in de ochtend aan de orde is geweest.

Het gaat in de middag om een onderwerp dat al geruime tijd in de belangstelling staat. Maar het is ook een constructie die nog niet goed is uitgekristalliseerd, mede omdat de Ad pas sinds 2018 zelfstandig is en bij veel hogescholen de discussies over de vormgeving van de doorstroom met een Ad naar een aanvullend bachelorprogramma nog op gang dienen te komen. Mogelijk zijn er ook landelijke afspraken over een format te maken...

Er moet misschien wel een project aan worden gekoppeld, met een breed onderzoek. Daarover is al het een en ander bedacht. Maar wellicht is het handig om toch een Ad-lectoraat in te stellen.

Dit onderwerp, dus hoe iets te regelen voor het aanvullende programma, is bij het Landelijk Ad-Platform aan de orde geweest. Er zijn echter nog wel zaken onduidelijk, ook in de wet en bij allerlei regelingen, en men weet ook niet wat de precieze afspraken kunnen en mogen zijn en wat de inhoud is van de verschillende eenheden over en weer.

4.1 Het traject eerst wat verder bekeken

Het is goed om wat verder in te zoomen op een aantal zaken die spelen rond het traject.

- Er wordt in het algemeen uitgegaan van een aanvullend programma van 120 studiepunten, maar dat geldt voor de verwante doorstroom. Daarmee kan de Bachelor binnen vier jaren worden behaald, net als bij de directe leerweg.

- Het probleem is nu, en dat speelt heel erg, wat dient te worden verstaan over 'verwante doorstroom'. Dat moet in de komende tijd verder worden uitgezocht.
- Er is sprake van een vorm van doorstromen. Dat betekent dat er moet worden bezien wat nodig is voor een Ad'er om de Bachelor te kunnen behalen. Daarom is het een aanvullend programma. Het is dus niet zo dat de gediplomeerde Ad'er vrijstellingen krijgt voor de Bachelor. Toch komt dit toch soms in de OER voor. Dat doet geen recht aan de status van de Ad, net alsof je zoekt naar een overlap met de eerste twee jaren van de bacheloropleiding, als een referentie... en dat is niet de bedoeling.

Eigen voortzetting

- Instromen in het derde bachelorjaar is derhalve niet verplicht als constructie. Het programma voor de Bachelor hoeft voor de gediplomeerde Ad'er niet gelijk te zijn aan dat van de student die vanaf mbo of havo met de Bachelor begint.
- De vraag is of dit altijd een eigen route is, gelet op de aantallen studenten. En zo ja, dan zou er een eigen status aan kunnen worden gehangen, als zijnde een afstudeerrichting.

Naar een andere hogeschool

- De doorstroom naar een aanvullend bachelorprogramma vanuit de Ad naar een andere hogeschool is een probleem, zo blijkt toch wel, ondanks dat er nog niet ontzettend veel ervaringen zijn opgedaan.
- Het maken van sluitende afspraken, ook voor de wat langere termijn, is erg lastig. Misschien dat daarvoor ook een landelijke format is af te spreken, zeker als er sprake is van een vorm van verwantschap.
- Binnen de eigen hogeschool kunnen er altijd oplossingen worden gevonden. Deze constructies zijn wellicht te gebruiken voor de samenwerking met andere hogescholen.

Tweede Ad en dan misschien een Bachelor

- Iemand die een Ad heeft gehaald en een andere Ad wil gaan doen, komt in een hele andere constructie terecht, gelet op de wet. Daar is zeker behoefte aan, om te komen tot een crossover. Maar ons systeem is gebaseerd op het doorgaan naar een hoger niveau. Het doen van een tweede Ad betekent het betalen van instellingscollegegeld. Als voorbeeld wordt een bedrag van € 8000 genoemd: wettelijk collegegeld + rijksbijdrage.
- Als deze student vervolgens aan een Bachelor begint, dus met een aanvullend programma, mag er weer gewoon wettelijk collegegeld worden betaald. Dat zou ook anders kunnen, door het om te draaien: Je mag twee Ad's doen tegen wettelijk collegegeld, en dan bij het doen van de Bachelor het instellingscollegegeld betalen. Maar of dit ook zal gaan gebeuren...
- Hetzelfde is te zien bij de student die de Bachelor heeft gehaald en dan de Ad wil doen. Deze student betaalt per jaar ook die € 8000, als kan het bedrag bij elke instelling anders zijn.

Specifieke zaken die al spelen

- Het is nog steeds van groot belang om te weten waarom iemand liever de route via de Ad naar de Bachelor kiest en niet opteert voor de vierjarige leerweg. Op basis van die wetenschap kunnen hogescholen hun strategie bepalen. Een paar zaken die spelen: Je hebt na twee jaar nog een extra keuzemoment, het is maar twee jaren studeren en de Ad kent een sterke relevantie voor de arbeidsmarkt.
- Iemand die kiest voor een bachelor verpleegkunde of de Pabo krijgt een flinke korting op het collegegeld. Maar dat geldt niet de Ad-opleidingen in deze en verwante sectoren, zoals de Ad Pedagogisch Educatief Professional en de Ad Social Work. Dat is merkwaardig en zou door de overheid nader moeten worden bezien.
- Net zo goed als het nodig is om na te gaan wanneer een Ad- en een Bacheloropleiding inhoudelijk verwant worden geacht te zijn, moet ook nog worden bezien wanneer er sprake is van een 'scheve doorstroom' en wat dan extra moet worden gedaan om het aanvullend programma toch nog twee jaren te laten zijn (mag best wat meer dan 120 studiepunten zijn). Kortom, er is nog wel wat na te gaan...
- Een specifiek aandachtspunt is het gebruik van semesterprogramma's en ook van minoren. Kun je een opleiding puur opbouwen uit eenheden van 30 studiepunten en is er dan sprake van een vrije keuze uit een soort catalogus? Uiteraard dient de examencommissie alles goed

te keuren en de samenhang te bewaken. Je kunt minoren inbouwen in de Ad en de Bachelor, met het oog op de doorstroom naar de Bachelor resp. wo-Master. Maar het is nog niet echt helder wat wel of niet mag, gelet op de eisen die een programma als geheel worden gesteld.

- Nog een belangrijk punt, ook in formeel opzicht en gelet op de rechten die een student heeft op basis van de OER, is het vaststellen of het programma van de Ad naar de Bachelor een complementair programma, een aanvullend programma en/of een zelfstandig programma is. Er zal hierover veel meer duidelijkheid moeten komen op korte termijn.
- Wie is verantwoordelijk voor een eventueel brugprogramma? Dat zal wellicht horen bij de Ad, om daarmee de student van dienst te kunnen zijn. Maar het gaat dan ook om maatwerk, gelet op wat er in de Ad is gedaan, welke bacheloropleiding in aanmerking komt en of het bij de eigen hogeschool is. In formele zin moet dit ook toch wel in de OER staan, mede voor degenen die met de Ad willen starten.

Het brugprogramma lijkt ervoor te zijn om de student zodanig voor te bereiden op het aanvullend bachelorprogramma dat daarmee goed van start kan worden gegaan. Het is niet bedoeld om ermee vrijstellingen voor dat programma te verkrijgen.

Het zal simpeler worden als het aanvullend programma een afstudeerrichting binnen die bacheloropleiding is en dus voortbouwt op de Ad.

Ook is dan de vraag wie dit gaat betalen, zeker als alles formeel dient te worden geregeld, dus als het in het OER staat. Je kunt een student ook laten 'zwemmen' door te zeggen: Meld je maar aan bij de bachelor en dan hoor je aldaar wel wat je nog moet doen.

Als het brugdeel door de bacheloropleiding wordt bepaald, wordt het aan het aanvullend programma toegevoegd. Dan is weer de vraag wanneer die eenheden moeten worden gedaan, hoe ze worden vormgegeven, wie alles betaalt en wat de status ervan is (dus echt een brugdeel om te worden toegelaten of integraal onderdeel van het aanvullend programma).

- De doorstroom naar een wo-bacheloropleiding met een Ad op zak moet ook nader worden bezien. Er is wel belangstelling voor maar de universiteiten doen vaak erg moeilijk, ook al omdat de student aan de vwo-eisen voor toelating moeten voldoen, in allerlei gevallen. Kortom, ook iets dat best landelijk aangepakt dient te worden, samen met de UNL (VSNU).
- De Ad is zelfstandig sinds 2018. Wat betekent dit allemaal? Is dat al eens onderzocht, dus wat er sindsdien allemaal is veranderd en aangepast.

Er zijn Ad's die een invulling hebben die puur aansluit bij de regionale arbeidsmarkt. Een voorbeeld is de logistieke opleiding voor warehouses in Roosendaal en omgeving.

Leidt het tot een situatie met het van elkaar afdrijven, dus van de Ad van de Bachelor?

Volgen we de Ad-alumni en gaan we dat meer doen, want nu is het nog niet echt een activiteit die overal wordt ondernomen?

Er wordt geconstateerd dat voor het bedrijfsleven diploma's minder belangrijk worden. Dat wordt niet ingegeven door de huidige krapte op de arbeidsmarkt, maar is een landelijke tendens. Voor specifieke gebieden zoals de zorg, geldt dit niet. Daar zijn diploma's onveranderd belangrijk.

Er komen bij bepaalde hogescholen steeds meer domeinbrede Ad's, met regionale bedrijfsvoorbeelden.

- Er is veel aandacht voor de Ad. Nu komt de VH met het plan voor niveau 8 en dan een Professional Doctorate. De aanwezigen vinden dit geen goed idee, omdat er eerst een goed systeem nodig is voor de niveaus 5, 6 en 7.
- Komend jaar is er dan echt sprake van de invoering van het NLQF, ook binnen de kaders voor het hoger onderwijs. Dat is nog een heel gedoe, maar het valt te verwachten dat de nummers, dus het algemene niveau, belangrijker zullen gaan worden. Een specifiek punt is het werken met zgn. microcredentials, zeker als er een nummer aan moet worden gehangen.
- Tot slot: stel dat er in de komende jaren meer en meer Ad-opleidingen zullen worden ontwikkeld, zonder naar het bestaande aanbod aan bacheloropleidingen te kijken. Wat betekent dit voor het aanvullend programma als dat er niet zo 1-2-3 is, maar als wel duidelijk is dat er functies op niveau 6 zijn. Dan zouden er toch zelfstandige aanvullende programma's kunnen komen... Interessant om dit te gaan volgen.

Of... er komen dan ook nieuwe bacheloropleidingen bij. De Ad heeft dan als het ware een voortrekkersrol als het gaat om het inspelen op de dynamiek op de arbeidsmarkt.

5 Aspecten die spelen bij mbo-Ad

Hieronder de lijst met aspecten van dit traject die vooraf aan de studiedag is verspreid.

1 Volgen van de overheidsplannen

Het is bij de koppeling van mbo-4 en Ad van belang dat er aan beide kanten sprake is van een helder beleid. Is dat het geval? Stemmen hogescholen en ROC's met elkaar af hoe dit traject kan worden vormgegeven en zo ja, op welke punten?

Betekent dit dat er een format nodig is voor de samenwerking waarbinnen dit besproken wordt en welke zaken komen dan aan de orde?

2 Ontwikkelingen rond belangstelling mbo'ers voor Ad

Er zal binnenkort ook weer blijken wat mbo'ers gaan doen, richting de arbeidsmarkt en het hbo. Daarbij zullen mogelijk de percentages voor de doorstromers naar de Ad gaan stijgen. Het is van belang om te weten waarom mbo'ers voor een Ad kiezen. Is dat vanwege de twee jaren voor het behalen van een hbo-diploma of juist ook de mogelijkheid om daarna in twee jaren een Bachelor te verwerven? Maar zo zijn er meer redenen, zonder meer.

Is het handig om een format te hebben voor het monitoren van de keuzes die mbo'ers maken en daarbij te bezien om welke redenen de keuze uitvalt voor een Ad? Kan hierop dan over en weer beleid worden gemaakt?

3 Focus vanuit mbo op Ad-aanbod – primaire route

Er wordt wel gedacht aan een situatie in 2025 dat 90% van de mbo'ers die naar het hbo willen gaan, voor de Ad kiezen, zeker als daarmee de route naar de Bachelor ook vier jaren omvat. Dat heeft te maken met het Ad-aanbod, de invulling van de aansluiting en zo zijn er meer zaken te bedenken die de mbo'ers ertoe kunnen brengen om de weg via de Ad te kiezen, naar de arbeidsmarkt dan wel de graad Bachelor.

Is het van belang om nu met elkaar na te gaan wat een dergelijk scenario betekent, voor zowel het mbo als het hbo, en ook voor het werkveld?

4 Formele afstudeerroute in mbo naar Ad

Als de samenwerking rond de Ad verder gestalte gaat krijgen, dus tussen mbo en hbo, zijn er verschillende opties om daarop in te spelen, los van het geven van een deel van de opleiding op een mbo-locatie. Het maken van een keuze van de ROC's om sterk in te zetten voor hun studenten op het doen van de Ad, al dan niet om daarna door te gaan voor de Bachelor, heeft dit allerlei consequenties voor de voorbereiding op het hbo.

Dan hebben we het over een aantal zaken zoals:

- Onderzoeken of er een route binnen mbo-4 kan en mag worden ontwikkeld als deze specifiek is bedoeld voor de Ad
- Inzetten van keuzedelen
- Gebruiken van activiteiten als de studiekeuzecheck
- Samenwerken bij voorlichting, communicatie en materiaal voor studenten en ouders
- Samenwerking tussen docenten, keuzebegeleiders en andere betrokkenen
- Overleg tussen managers vanuit het mbo en hbo
- Vastleggen van afspraken in de OER van de Ad-opleiding, mede in samenwerking met bacheloropleidingen die zich hieraan committeren.

Kan een landelijke regeling hiervoor handig zijn? Is er een format te ontwikkelen waarin deze zaken worden vastgelegd, landelijk en regionaal? Is er een opzet te maken voor een samenwerkingsovereenkomst tussen een hogeschool en een ROC, met de optie dat meerdere instellingen zich hieraan committeren?

5 Samenwerken met PAC's en verzorgen deel van de Ad op een mbo-locatie

Het hebben van PAC's (zoals de AAd in Roosendaal en de RAc in Rotterdam en in andere plaatsen) houdt in dat het Ad-aanbod meer en meer regionaal kan worden gekoppeld aan hetgeen vanuit het mbo worden aangeboden, om naar het hbo te kunnen doorstromen. Binnen de huidige wetgeving zou kunnen worden gezien of het mogelijk is om – zonder te komen tot eigenstandige instellingen voor de Ad – voor een aparte status voor deze PACs. Daarvoor zijn dan binnen het hoger onderwijs met eigen regelingen voor de PAC's te ontwerpen. Omdat er dan een eenduidig beleid kan worden gevoerd met betrekking tot de samenwerking met het mbo en dus de ROC's, is

het voorstelbaar dat de PAC's de kans hebben om afspraken te maken met de mbo-locaties over het aanbieden van een deel van een Ad-opleiding bij een ROC.

Wat zijn de mogelijkheden om bovenstaande zaken in gang te zetten en de status van PAC's te kunnen verbeteren? Is er een format op te stellen voor de samenwerking van PAC's met ROC's, over gemeenschappelijke ontwikkelingen en het vormgeven van leerlijnen? Is dit een goede basis voor het zorgen van trajecten waarbij het eerste deel op een mbo-locatie is aan te bieden? Wat zijn de kansen hierbij om samen te werken met het regionale werkveld? Betekent dit eveneens dat er een kader moet zijn voor de samenwerking tussen bekostigde en private aanbieders?

6 Een aantal specifieke aandachtspunten

Afhankelijk van bespreking rond bovenstaande zaken, kan worden gezien of er voor de volgende zaken ook formats en kaders zijn te bedenken, als er behoefte is om daarin allerlei afspraken vast te leggen.

6.1 Alumni-tracking mbo

Zeker in deze tijd is het verstandig om als mbo en hbo gezamenlijk te gaan werken aan 'alumni tracking' van mbo'ers d.w.z. met elkaar na te gaan wat mbo'ers gaan doen als ze met hun diploma gaan werken.

6.2 Higher Apprenticeship Associate degree

Het gaat hierbij om een mogelijk nieuwe hbo-variant, lijkend op de BBL-route, dus naar voltijd, deeltijd en duaal. Een Higher Apprenticeship Ad (HA-Ad) betekent dat het werkveld de functies benoemt en duidelijk aangeeft welke competenties en leeruitkomsten in een tweejarige programma parallel aan de werkzaamheden moeten worden opgenomen. De hogeschool stelt dit programma op en laat de accreditatieorganisatie beoordelen of alles aan de formele eisen voldoet. Een dergelijke aanpak past zonder meer bij de mbo'ers die de BBL-route volgen en bij degenen die eigenlijk gewoon willen gaan werken, maar toch ook wel een hbo-diploma willen verwerven.

6.3 Voorwaardelijke doorstroom

Er zal in de komende maanden een inventarisatie kunnen plaatsvinden van de formats die in de regio's zijn ontwikkeld voor de voorwaardelijke doorstroom van het mbo naar een Ad. Op basis daarvan kan wellicht een voorstel worden opgesteld voor een aanpak waarbij ook in een normale situatie een mbo'er toch alvast met een Ad mag starten. Een wettelijke regeling zal hieraan worden gekoppeld. Daarbij kan mogelijk een vergelijking worden gemaakt met de mogelijkheid om Ad'ers ook alvast met een resterend programma binnen een bacheloropleiding te laten beginnen.

6.4 Afstudeerrichtingen - in de Ad-opleiding

Het kan zo zijn dat door aanpassingen in de werkzaamheden binnen functies op niveau 4 van het mbo bepaalde mbo-kwalificaties in meer of mindere mate moeten worden aangepast, in het kern deel of mogelijk via allerlei keuzedelen. Dat zal invloed hebben op de doorstroom naar een Ad en de wijze waarop de aansluiting kan worden ingevuld. Betekent dit dat binnen de Ad ook specifieke voorzettingen zijn in te bedenken.

6 Aspecten die spelen bij Ad-Bachelor

1 Algemeen

In de WHW staat de doorstroom van de Ad'er naar een bacheloropleiding vermeld. Maar is het eigenlijk niet zo dat de Ad'er de kans moet krijgen om de graad Bachelor te verwerven. Die laatste benadering is duidelijk anders, met allerlei consequenties.

Is het nodig om het traject Ad-Bachelor anders in de wet op te nemen, met bepaalde randvoorwaarden en opties voor de betrokken instellingen? Is het in het verlengde ervan dat de regelingen die sinds de invoering van de Ad rond financiering, bekostiging, switchen en andere 'dynamiek' binnen het stelsel, door de overheid onder de loep worden genomen, met aanpassingen die dan nodig zijn?

2 Beleid rond het traject, gelet op studentenstromen

Met de invoering van de Ad gaan er andere studentenstromen ontstaan. Een paar voorbeelden:

- Als mbo'ers massaal kiezen voor Ad-opleidingen, wordt de bacheloropleiding vooral een product voor havisten, en deze kan daarop worden aangepast. Maar hoe zit het dan met de doorstroom van de Ad naar de Bachelor?

- Ook zullen Ad'ers aan het werk gaan en mogelijk een aantal jaren later terugkeren. Maar er zullen ook Ad'ers komen die aan de slag willen met na de voltijdse Ad een duale (of deeltijdse) aanvulling om de Bachelorgraad te behalen.
- Daarnaast zullen veel deeltijdse afdelingen kiezen voor een model van 2+2, en mogelijk met een opdeling in grote eenheden.
- Het groeiende aantal PAC's (bundeling van Ad-opleidingen) betekent ook dat er behoefte kan gaan ontstaan aan het aanbieden van aanvullende bachelorprogramma's op de eigen locatie, en dus niet meer met een verhuizing naar een andere lesplaats.
- Ook het sneller kunnen neerzetten van Ad's waarbij niet elke hogeschool in de buurt een passend antwoord heeft als het gaat om het aanvullend programma, betekent wellicht – samen met het moeten scheppen van 'massa' - dat de hogescholen moeten bezien 'wie wat doet'.

Is er sprake van een duidelijk beleid ten aanzien van de studentenstromen, landelijk en regionaal en dus ook per hogeschool? Werken hogescholen in een regio samen?

3 Afstemming Ad- en bacheloropleidingen

In de wetgeving wordt alleen gesproken over het opnemen van de mogelijkheden voor de doorstroom naar een aanvullend programma in de OER van de Ad-opleiding. Maar de vraag is waar het dan om draait en hoe die opties tot stand komen, gelet op de waaier aan voortzettingen. Het gaat tevens om de betrokkenheid van de examencommissies. Maar ook op de afspraken die gelden voor het in stand houden van de toezeggingen, al geldend voor instromende Ad-studenten en het vormgeven van de doorlopende leerlijnen binnen dit traject.

Het houdt ook in dat er moet worden bezien in hoeverre het aanvullende bachelorprogramma kan worden gezien als 'maatwerk' en waar de verantwoordelijkheden liggen met betrekking tot de schakel die mogelijk nodig is om de Ad en dat programma aan elkaar te koppelen. Uiteraard is het van belang om als management van een Ad-opleiding een netwerk op te bouwen binnen maar ook buiten de eigen hogeschool met het management van bacheloropleidingen, om te komen tot arrangementen. Het zou jammer zijn als bacheloropleidingen zich beperken tot het zien van de doorstroom van Ad'ers als een scenario waarbij deze studenten zich maar gewoon moeten aanmelden en inschrijven.

Het beleid van zowel de Ad- als de bacheloropleidingen moet mede worden gezien in het licht van de kwaliteitsborging. Het studiesucces van Ad'ers betekent dat er periodiek moet worden overlegd met de aanleverende Ad-opleidingen, ook al omdat de NVAO hierover een mening zal hebben.

Is het noodzakelijk om rond het traject Ad-Bachelor een format op te stellen waarin de verantwoordelijkheden voor de beide partijen verder worden uitgewerkt? Dat betekent het bezien wat er moet gebeuren voor de kortere termijn (Ad'ers die gaan doorstromen) en de langere termijn (nieuwe studenten, na werken verder gaan, enz.). Moet dan ook meespelen hoe de NVAO kijkt naar het traject, op basis van de geldende criteria?

4 Verwantschap en afspraken

Er wordt in het kader van de koppeling binnen het traject vooral gekeken naar de verwantschap tussen de afleverende Ad-opleiding en het ontvangende aanvullende programma. De overheid geeft in de eigen communicatie op de websites aan dat na de Ad een verwante voorzetting in twee jaren mogelijk is.

Maar de vraag is dus wie bepaalt of er sprake is van verwantschap en of er kan worden gegarandeerd dat die door de jaren heen in stand blijft.

Kan het CvB van een hogeschool besluiten dat binnen een hbo-sector of een deel daarvan de ontvangende bacheloropleidingen maar 'gewoon' moeten zorgdragen voor een aanvullend programma van twee jaren, zonder de afleverende Ad-opleiding onder druk te zetten om te voldoen aan allerlei 'voorbereidende eisen'?

Is het logisch, gezien de huidige stand van zaken rond dit traject, dat er een landelijk format komt met betrekking tot het vaststellen van een definitie voor 'verwantschap' en vervolgens met elkaar af te spreken dat Ad'ers die op basis daarvan een 'verwant traject' beogen, een leerweg van vier jaren kunnen volgen?

5 Rol van PAC's op het traject

Er komen steeds meer eigen vestigingen voor het aanbieden van Ad-opleidingen, gebundeld onder een eigen management, met een eigen beleid. Daarmee zal ook moeten worden gekeken naar de

status ervan, binnen de huidige indeling voor de aanbieders. Is het mogelijk om onder bepaalde voorwaarden een dergelijke PAC meer faciliteiten te bieden als het gaat om de aansluiting op het mbo, de samenwerking met het werkveld en het vormgeven van een aanvullend programma? Maar ook door een nieuwe variant te gebruiken, wat een Higher Apprenticeship wordt genoemd, gelijkend op de BBL-route in het mbo. Dat zou ook betekenen dat er een eigen beleid kan zijn voor het vervolg na het behalen van de Ad.

Is er een eigen regeling mogelijk voor PAC's en zo ja, wat betekent dit voor het traject Ad-Bachelor?

6 Een aantal andere zaken

Hierbij een aantal aspecten van het traject die tevens kunnen worden ingebracht.

6.1

Na de Ad gaan werken en hoe lang gelden dan de toezeggingen voor de doorstroom?

6.2

Er zullen voltijdse Ad'ers zijn die graag naar een deeltijds aanvullend programma willen doorstromen.

Is daarvoor een format te bedenken?

6.3

Er zullen Ad'ers zijn die op een paar zaken na de opleiding nog niet hebben afgerond. Zij zouden alvast kunnen beginnen aan het aanvullend programma. De vraag is of daarvoor, op basis van de ervaringen die met de voorlopige toelating zijn opgedaan, een format is te ontwikkelen, met afspraken rond de randvoorwaarden?

6.4

In de komende jaren zullen er nieuwe opleidingen worden ontwikkeld. Betekent dit dat er dan Ad en bacheloropleidingen in gezamenlijk overleg kunnen worden bedacht?

6.5

Er wordt veel aandacht besteed aan de communicatie in de richting van a.s. studenten, ouders en dekanen. Maar eigenlijk zijn dan de Ad- en bacheloropleidingen elkaar concurrent. Is het nodig om afspraken te maken over het communiceren van het traject Ad-Bachelor, op basis van allerlei voordelen?

6.6

De aanmeldingsprocedure is zo dat het niet gaat om iemand die zich voor de eerste keer bij een hbo-opleiding inschrijft. Dat betekent dat de datum van 1 mei niet heilig is en de daarbij behorende procedures niet worden toegepast. Maar het is wel handig om als ontvangende bacheloropleiding te weten hoeveel Ad'ers men kan verwachten.